

J. Lepiarczyk

Przegląd piśmiennictwa polskiego z zakresu konserwatorstwa za okres od 1953-1956 r.

Ochrona Zabytków 11/1-2 (40-41), 150-152

1958

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ryc. 178. Widok Morysinka. Wg obrazu W. Kasprzyckiego. S. Lorentz, Natolin, 1948.

MORYSINEK

Do zespołu wilanowskiego prócz Natolina i Gucina należy też Morysinek, nazwany tak od imienia Maurycego Potockiego ur. w r. 1812, wnuka Stanisława Kostki.

Żona Stanisława Kostki na polach nadwiślańskich, oddzielonych od pałacu wilanowskiego łąką wiślaną, posadziła drzewa i wzniosła kilka budowli w stylu romantycznym, nazywając to miejsce Morysinkiem. W założeniu swym Morysinek był znacznie skromniejszy od Natolina, lecz nosił na sobie wdzięk pewnej prostoty i wiejskiej swojskości.

Teren Morysinka, położony znacznie niżej od poziomu dolnego parku wilanowskiego, został zabezpieczony przed zalewaniami wiosennymi wysokim wałem, na którym posadzono wiklinę i różne krzewy. Lasek Morysiński otoczony jest kanałami i rzeką Jeziorką.

Przy wjeździe wzniesiono bramę pseudogotycką z cegły nietynkowanej, zdobną herbami.

W północno-wschodniej stronie parku zbudowano w r. 1811 piętrową rotundę na rustykowanym cokole. Rotunda pokryta była dachem o niewielkim spadku a od strony północnej miała ażurową dobudówkę parterową, która służyła za oranżerię. „Zewnętrzna strona rotundy — opisuje Kazimierz Zawadowski¹ — została podzielona na szereg pionowych pasów półkolumnami o kapitelach kompozytowych; w przestrzeniach między kolumnami okna parteru, nad nimi pierwszego piętra symetrycznie rozmieszczone; nad oknami pierwszego piętra dekoracje stiukowe z motywami lir, kandelabrow, orłów i festonów”.

¹ Kazimierz Zawadowski, Wilanów, Warszawa 1950.

Wnętrze rotundy dekoruje dorycki fryz z tryglifami i metopami, wypełnionymi przez bukraniony ze zwisającymi z rogów festonami².

Rotundę wystawiła Aleksandra Potocka (o czym świadczy napis umieszczony na ścianie zachodniej) według projektu opracowanego prawdopodobnie wspólnie przez Stanisława Kostkę i Aignera. Jej pierwotny wygląd znany nam jest z obrazu W. Kasprzyckiego³.

Istniał też przy wjeździe domek dozorczy, o którym wspomina prof. Lorentz, iż był zbliżony swym stylem do Holenderni natolińskiej i miał bliźniacze okienka oraz murowane w sztraby arkadki. Był też skromny szałas, zwany pustelnią, znany nam z rysunku A. Głębockiego⁴.

W latach 1914—15 naprawione zostały wały morysińskie⁵.

Obecnie z budowli morysińskich pozostały: brama pseudogotycka, domek dozorczy i piętrowa część rotundy. Morysinek znajduje się w rejestrze zabytków m. st. Warszawy.

St. Małachowski

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA¹ POLSKIEGO ZAKRESU KONSERWA- TORSTWA ZA OKRES OD 1953—1956 R.

RATOWNICTWO — ZABEZPIECZENIE — OPIEKA SPOŁECZNA

W. BAZIELICH, Józef Paszkiewicz. „OZ” r. VII, 1954, nr 1 (24), str. 68. Wspomnienie o opiece społecznej ze Starego Sącza.

A.O., Cerkiewki. „Po prostu” r. II, 1956, nr 39 (401). — O niszczeniu cerkiewek drewnianych na Łemkowszczyźnie, woj. rzeszowskie.

BEL, Krzywdzący obraz. „Trybuna Ludu” r. X, 1956, nr 241. — Polemizuje z Jasionicą w sprawie Nysy, stwierdzając, że zarzuty są przesadzone.

Tadeusz CHRZANOWSKI, Polska, ruiny. „Życie Literackie” r. VII, 1957, nr 37 (295). — Autor podkreśla wielką odpowiedzialność zbiorową za dewastację zabytków i wzywa do ich ratowania bez względu na wartość indywidualną obiektów.

O. CZERNER, O los zabytków województwa wrocławskiego. „OZ” r. IX, 1956,

² Stanisław Lorentz, Natolin, Warszawa 1948, str. 112.

³ St. Lorentz, op. cit., str. 111, ryc. 72.

⁴ „Pustelnia Morysin w Wilanowie pod Warszawą”, 1852, w zbiorach graficznych Muz. Narodowego w Warszawie, nr inw. Rys. pol. 4637.

⁵ Obwałowanie Morysinka 1914—1915, Arch. Wilanowskie, Uzupelnienia.

nr 1—2 (32—33), str. 119—120. — Sprawozdanie z posiedzenia i uchwał Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego w dniu 9. III. 1956.

Stanisław DAWSKI i Marian WÓJCIAK, Czy to tylko cegły i kamienie? „Sprawy i ludzie” r. V, 1955, nr 7 (202). — Autorzy podnoszą alarm z powodu gwałtownie zwiększającego się zagrożenia zabytków we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku przez akcję rozbiórkową na mocy Uchwały 666.

Elżbieta DRZEWIŃSKA, Zabytki Lubelszczyzny niszczyją. „Kamena” 1956, nr 9 str. 27—29, il.

Ryszard ERGETOWSKI i Kazimierz KOPACZYŃSKI, Kiedy historię miasta kończy prokurator... „Nowe Sygnały” r. I, 1956, n-ry 3 i 4. — Szczegółowe, oparte na dokumentacji, przedstawienie „sprawy Nysy”.

K. GIŻ, Dramatyczny problem. „Turysta” 1956, nr 11, str. 16. — Problematyka współczesnej ochrony zabytków w Polsce.

Paweł JASIEŃKA, Dziwa mazowieckie. „Nowa Kultura” r. VII, 1956, nr 19 (319). — M. in. przedstawia zastraszający obraz zniszczenia Nysy.

Paweł JASIEŃKA, O zbyt gorliwych włodarzach. „Życie Literackie” r. VI, 1956, nr 24 (229). — Alarm z powodu niszczenia zabytków Nysy.

Paweł JASIEŃKA, Praworzędność i zabytki. „Życie Warszawy” r. XIII, 1956, nr 160. — Alarm z powodu dewastacji zabytków na Opolszczyźnie i we Wrocławskim.

Wanda JOSTOWA, Z działalności Podhalańskiej Komisji Opieki nad Zabytkami. „Wierchy”, r. XXIV, 1955, str. 172—173.

Zdzisław KARST, W odpowiedzi na list rektora Dawskiego i kustosa Wójciaka. „Sprawy i ludzie”, r. V, 1955, nr 9 (204). — Autor stwierdza, że należy odbudować tylko najcenniejsze obiekty zabytkowe oraz konserwować obiekty o średniej wartości z uwzględnieniem ich przydatności użytkowej.

Jerzy KASPRZYCKI, W cieniu frazesów: dwie skale. „Życie Warszawy”, r. XIII, 1956, nr 101 (3896). — O szkodach w zakresie zabytków na Dolnym Śląsku z punktu widzenia gospodarczego i kulturalnego.

Irma KRZYŻANIAK, Giną zabytki w województwie zielonogórskim. „Przegl. Zach.” r. XIII, 1957, z. 4, str. 473—475.

Z[ofia] KWIECIŃSKA, Jeszcze raz o stratach, które obliczyć trudno. „Trybuna Ludu”, 1956, nr 221. — O stanie zabytków architektonicznych na ziemiach zachodnich i walce konserwatorów z władzami terenowymi.

Z[ofia] KWIECIŃSKA, O dziurawym dachu i o tym skąd się biorą cegły (Na marginesie Zjazdu Konserwatorów w Szczecinie). „Trybuna Ludu”, 1956, nr 261. — O tzw. „gospodarskie podejście” do ochrony zabytków, ochronę małych miasteczek, o nowe kadry konserwatorskie i o tzw. „remontowstręcie”.

List otwarty do Sejmowej Komisji Kultury. „Nowe Sygnały” r. I, 1956, nr 2. — O opiekę nad zabytkami Śląska.

Andrzej ŁEPKOWSKI, Odwiedziłem wskrzeszone kościoły. „Życie i Myśl”, 1955, str. 190—241, il. — Reportaż z Jędrzejowa, Inowłódza, Gołąba, Puław, Lublina, Zamościa, Rzeszowa, Tumu pod Łęczycą, Sulejowa, Łowicza, Brochowa, Czerwińska, Płocka, Torunia, Chełmży, Grudziądza, Świecia, Olsztyna, Fromborka, Gdańska, Słupska, Starogardu, Szczecina, Wrocławia, Poznania i Warszawy.

E. MASSALSKI, Ochrona zabytków sztuki inżynierskiej w Zagłębiu Staropolskim. „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, r. II, 1954, str. 814—815.

Zygmunt MYCIELSKI, Ochrona zabytków, czy to sprawa ważna? „Przegląd Kulturalny” r. V, 1956, nr 31 (205). — Powołując się na artykuły P. Jasienicy w sprawie Nysy autor ostro atakuje „fantazje ciemnogrodu, wandalizmu i barbarzyństwa”, ukazując na licznych przykładach z całej Polski katastrofę zabytków i wykazując winę rad narodowych.

Z[ofia] MYSZCYNOWA, Do obrony murów. „Widnokrąg”, 1956, nr 19, il. — Sprawa zabezpieczenia architektury zabytkowej i parków w pow. krotoszyńskim (zamek w Koźminie, pałac w Baszkowie).

Andrzej NAWROCKI, Wielogłoś zabytkowy. „Perspektywy”, 1956, nr 40, il. — Konferencja prasowa z okazji Tygodnia Ochrony Zabytków w Katowicach. Podkreślenie konieczności uaktywnienia opieki społecznej i państwowej.

Stanisław NIEMIERKO, Jeszcze o „ceglach i kamieniach”. „Sprawy i Ludzie”, r. V, 1955, nr 12 (207). — Zagrożenie zabytków na Dolnym Śląsku.

Z. NIETYKSZA, O zabytkach bez patosu. „Głosy z nad Odry”, r. III, 1955, nr 35 (122), il. — Omawia zabytki architektoniczne Opolszczyzny (Nysa) oraz przykłady zniszczeń i podaje sposoby rozwiązania sytuacji.

Hanna PIENKOWSKA-STACHOWA, W sprawie zapory czortyńskiej na Dunajcu. „Problemy”, r. XII, 1956, str. 668—671, il. — Nawiązując do artykułu Krzysztofa Birkenmajera w nr 12 „Problemy” z roku 1955 (str. 818—821) wypowiada się zdecydowanie negatywnie przeciw budowie

zapory, uzasadniając swoje stanowisko wskazaniami strat kulturalnych.

Stanisław STASZEWSKI, 3 Propozycje optymisty. „Przegląd Kulturalny”, r. V, 1956, nr 35 (209), il. — O gospodarskie wyzyskanie obiektów architektury zabytkowej oraz o ożywienie turystyki i opieki społecznej.

Krystyna ŚWIERCZEWSKA, Na pomoc zabytkom! „Nowiny Tygodnia”, r. VII, 1956, nr 33 (329), il. — O niszczeniu zabytków budownictwa drewnianego (cerkiewki) w woj. rzeszowskim.

Mieczysław TOBIASZ, Aby nie zginęły zabytki Krakowa. „Wiedza i Życie”, r. XXIII, 1956, str. 382—386, il. — Zagrożenie śródmieścia spowodowane starymi kanałami.

Lech WIELUŃSKI, Wandale są wśród nas. „Iskry”, r. III, 1956, nr 32, (130). O ochronę zabytków architektury.

Jan WIKTOR, U nas i za miedzą. „Przegląd Kulturalny”, r. V, 1956, nr 35 (209). — Podaje przykłady niszczenia zabytków w Polsce i ochrony zabytków w Czechosłowacji.

Jan ZACHWATOWICZ, Andrzej GRUSZECKI, Znowu o zabytkach. „Archit.” 1956 nr 9 (107), str. 282—283. — Charakterystyka stanu zabytków i trudności ich ochrony.

Stanisław ZALIWSKI, Zmarnowane miliony. „Tygodnik Demokratyczny”, r. IV, 1956, nr 31 (164). — Przykłady niszczenia zabytków architektury, sprawa wyzyskania ich dla celów społecznych, opieka społeczna.

Mieczysław ZLAT, Pod zabytkami dynamit. „Nowe Sygnały” r. I, 1956, nr 3. —

Autor uderza na alarm z powodu katastrofy zabytkowej w Polsce, zwłaszcza na Śląsku, wskazując na jej przyczyny i skutki oraz wskazując środki zaradcze, przede wszystkim w formie długotrwałej akcji społeczno-wychowawczej.

KONFERENCJE I ZJAZDY

St. HERBST, Konferencja urbanistyczna w Erfurcie. „OZ” r. IX, 1956, nr 4 (35), str. 267.

Feliks KANCLERZ, Zjazd konserwatorów zabytków. „Miasto” r. VII, 1956, nr 10 (72), str. 16.

Red., Narada Konserwatorska. „OZ” r. VII, 1954, nr 2 (25), str. 133—135. — Na Naradzie, odbytej w Warszawie omówiono zagadnienie planowania, planów zagospodarowania przestrzennego miast, nadzoru, Pracowni Konserwacji Zabytków, inspekcji archeologicznej, upowszechnienia zabytków oraz zagadnienia współpracy konserwatorów z władzami centralnymi i terenowymi.

K. SASKI, Zjazd konserwatorów zabytków w Szczecinie, 12—14 września 1956. „OZ” r. IX, 1956, nr 4 (33).

Zygmunt ŚWIECHOWSKI, Wrocławska konferencja w sprawie miast śląskich. „OZ” r. VIII, 1955, nr 1 (28), str. 63—66. — Omówienie dyskusji nad aktualną sytuacją w zakresie planowania przestrzennego miast Śląska Dolnego w r. 1954.

(d.c.n.)

J. Lepiarczyk

WYJAŚNIENIE

Kierownictwo Katedry Historii Sztuki Nowożytnej UJ komunikuje, że artykuły: mgr A. Olszewskiego pt. Drewniany kościół w Bliznem „Ochrona Zabytków” nr 3 (1957) i mgr E. Chojeckiej pt. Pałac w Horyńcu „Ochrona Zabytków” nr 2 (1957) są indywidualnie przez autorów przygotowanymi streszczeniami prac podjętych i wykonanych przez nich w ramach prac Zespołu Dokumentacyjnego przy Katedrze Historii Sztuki Nowożytnej UJ pod kierunkiem naukowym tejeż Katedry.